

Mezinárodní kontext památkové péče

Ochrana a regenerace kulturních hodnot v území

Institute

- ▶ Definicje ?

Institucionální úrovně

- ▶ Neformální instituce
    - ▶ Zvyky, tradice, náboženství
  - ▶ Formální instituce
    - ▶ Pravidla hry: vlastnictví, politické zřízení, soudnictví, byrokracie
  - ▶ Průběh hry
    - ▶ Uzavírání kontraktů
  - ▶ Alokace zdrojů a zaměstnanost
    - ▶ Vyrovnávání S a D
- 100 - 1000
  - 10 - 100
  - 1 - 10
  - neustále
- ▶ Spontánní vývoj
  - ▶ Institucionální uspořádání
  - ▶ Struktura vládnutí
  - ▶ Uspořádání mezních hodnot

Mezinárodní spolupráce

- ▶ První instituce památkové péče
  - ▶ 19. stol.
- ▶ Nutnost mezinárodní spolupráce
  - ▶ První světová válka – Společnost národů

Mezinárodní konference památkových teoretiků a restaurátorů

▶ Athény, 1931

- ▶ respektování historického a uměleckého díla jako celku, bez upřednostňování některé z etap výstavby
- ▶ konzervační přístup při opravách zřícenin
- ▶ zásada vycházet z charakteru místa

Mezinárodní kongresu moderní architektury CIAM

- ▶ **Congrès International d'Architecture Moderne**
  - ▶ 1929, Frankfurt nad Mohanem – bydlení pro sociálně slabé obyvatele
  - ▶ 1930, Brusel – racionální rozdělení městské půdy
  - ▶ **1933, Athény** – přijetí tzv. **Athénské charty**
    - ▶ soubor zásad moderního urbanismu
    - ▶ (nazývána tak od roku 1941)
    - ▶ funkcionální princip organizace města
    - ▶ bydlení, práce, rekreace, doprava
  - ▶ 1947, Bridgewater – syntéza umění, regionální plánování
  - ▶ Le Corbusiere, S. Giedion; J. Gočár, A. Loos

UNESCO

- ▶ Odborná organizace OSN
- ▶ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
- ▶ 4. listopadu 1945, Londýn
  - ▶ Podepsání Ústavy
  - ▶ 20 zakládajících členských států
    - ▶ Současnost – 195
- ▶ 5 hlavních oborů
  - ▶ vzdělání
  - ▶ přírodní vědy
  - ▶ sociální a humanitní vědy
  - ▶ kultura
  - ▶ komunikace a informace

Otázka

- ▶ Co je podmínkou úspěšného uplatňování mezinárodních úmluv v památkové péči?

Haagská konvence

- ▶ Haag, 14. května 1954
- ▶ Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu

- ▶ Nabytí účinnosti v Československu
  - ▶ 6. března 1958

Mezinárodní kongres architektů a techniků historických památek

---

▶ I.

- ▶ 1957, Paříž

▶ II.

- ▶ 1964, Benátky

- ▶ Rozhodnutí o ustavení mezinárodní organizace pro ochranu nemovitých památek
- ▶ Benátská charta – soubor základních principů ochrany a péče o památky

ICOMOS

- ▶ International Council on Monuments and Sites
- ▶ 1965, Varšava
- ▶ výsledek Benátské charty
- ▶ hlavní poradní orgán v oblasti péče o světové kulturní dědictví UNESCO

Organizace světového kulturního dědictví

- ▶ UNESCO
- ▶ Rada Evropy
- ▶ EU
- ▶ ICOMOS
- ▶ ICCROM
- ▶ ICOM
- ▶ TICCIH
- ▶ DO-CO-MO-MO
- ▶ INTBAU
- ▶ UEHHA
- ▶ IUCN

Organizace světového kulturního dědictví

▶ ICCROM

- ▶ International Centre For the Study of the Preservation and the Restoration of Cultural Property
- ▶ Mezinárodní centrum pro studium ochrany a restaurování kulturního dědictví

▶ ICOM – International Council on Museum

▶ TICCIH – The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage

▶ DO-CO-MO-MO International

- ▶ Documenta nad conservation... modern movement
- ▶ ochrana památek moderní architektury

▶ INTBAU – International NetWork for Traditional Building, Architecture and Urbanism

▶ UEHHA – Union of European Historic Houses Association

- ▶ Unie Evropských asociací pro ochranu památek v soukromém vlastnictví

UNESCO

- ▶ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
- ▶ 3 základní funkce
  - ▶ podporovat mezinárodní intelektuální spolupráci
  - ▶ poskytovat operativní pomoc členským státům
  - ▶ posilovat mír, respektovat lidská práva a utužovat vztahy mezi národy
- ▶ Generální konference UNESCO (2 roky)
- ▶ Výkonná rada – kontrolní orgán

- ▶ Úmluvy – konvence
- ▶ Doporučení – rekomandace

UNESCO

- ▶ Úmluva o ochraně kulturních statků v případě válečného konfliktu (Haag, 1954)
  - ▶ v případě válečného konfliktu se zříkají krádeží, zabavení, vandalismu a ničení kulturních statků
  - ▶ Vyhláška 94/1958 Sb.
- ▶ Úmluva o opatřeních k zákazu a zabránění nedovoleného dovozu, vývozu a předání vlastnického práva kulturních statků (Paříž, 1970)
  - ▶ definuje movité předměty a jejich sbírky přírodní, historické a umělecké
  - ▶ předmět vyvážený za hranice státu musí být opatřen certifikátem
  - ▶ Vyhláška 15/1980 Sb.

Kritéria UNESCO

- ▶ (i) je **mistrovským dílem** tvůrčího talentu člověka
- ▶ (ii) představuje **významný mezník v hodnotách člověka** (v určité době nebo kulturním období) ve vývoji v architektuře, technice, umění či urbanismu
- ▶ (iii) je **jedinečným důkazem** o existující nebo už vymizelé civilizaci nebo kulturní tradici
- ▶ (iv) je **skvělou ukázkou** stavby, architektonického nebo technologického souboru, dokumentující jednu nebo více významných etap v historii lidstva
- ▶ (v) je **skvělou ukázkou určitého způsobu osidlování** nebo způsobu využití půdy či moře, typického pro nějakou kulturu, zejména tam, kde hrozí poškození vnějšími či vnitřními vlivy, jejichž dopad by byl nevratný
- ▶ (vi) **souvisí** přímo nebo specificky **s událostmi, s tradicemi, s převratnými myšlenkami, s vyznáním či vírou, s literaturou či uměním** majícím univerzální význam (toto kritérium není obvykle používáno samostatně, ale společně s jinými kritérii)

http://whc.unesco.org/archive/advisory_body_evaluation/1052.pdf

---

UNESCO

- ▶ Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (Paříž, 1972)
  - ▶ sdělení FMZV č.159/1991 Sb.
  - ▶ zachování nejcennějších kulturních a přírodních hodnot naší planety
  - ▶ <http://whc.unesco.org/en/list/>
- ▶ Úmluva o zachování nehmotného kulturního dědictví (Paříž, 2003)
  - ▶ <http://www.unesco.org/culture/ich/en/lists>
- ▶ Úmluva o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů (Paříž, 2005)

UNESCO

- ▶ Úmluva o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů (Paříž, 2005)
    - ▶ chránit a podporovat rozmanitost kulturních projevů
    - ▶ vytvářet podmínky, které kulturám umožní, aby se svobodně rozvíjely a působily na sebe tak, že se vzájemně obohatí; Mezinárodní instituce, dokumenty a formy ochrany kulturního dědictví
    - ▶ podporovat dialog mezi kulturami za účelem zajistit ve světě intenzivnější a vyváženější kulturní výměny ve prospěch vzájemného respektování kultur a „kultury na míru“
    - ▶ stimulovat interkulturalitu za účelem rozvíjení vzájemného působení kultur v duchu budování mostů mezi národy
    - ▶ podporovat respektování rozmanitosti kulturních projevů a uvědomování si její hodnoty na místní, vnitrostátní a mezinárodní úrovni
    - ▶ potvrdit důležitost, kterou má vztah mezi kulturou a rozvojem pro všechny země, a to zejména pro země rozvojové, a podporovat činnosti na vnitrostátní a mezinárodní úrovni, aby byla uznána skutečná hodnota tohoto vztahu
    - ▶ uznat zvláštní charakter kulturních činností, statků a služeb jakožto nositelů identity, hodnot a významu
    - ▶ opětovně potvrdit svrchované právo států na zachování, přijímání a provádění politik a opatření, jež dané státy považují za vhodné pro ochranu a podporu rozmanitosti kulturních projevů na jejich úrovni
    - ▶ posílit mezinárodní spolupráci a solidaritu v partnerském duchu, zejména za účelem zvýšení schopností rozvojových zemí chránit a podporovat
    - ▶ rozmanitost kulturních projevů
-

UNESCO

- ▶ Rekomandace pro města a obce s hodnotnou historickou zástavbou:
  - ▶ definování a popis chráněného území a ochranného pásma
  - ▶ využití území v širších vztazích, turistické poznávací trasy, propojující chráněné území s blízkými památkovými místy
  - ▶ plán zásad památkové ochrany
  - ▶ řešení dopravy a technické infrastruktury
  - ▶ podmínky rozvoje sociální sféry (životní podmínky obyvatel, zaměstnanost, zachování funkce bydlení a genia loci)
  - ▶ podmínky rozvoje cestovního ruchu

Otázka

- ▶ Je potřeba podporovat rozvoj cestovního ruchu v lokalitách památkově cenných?

Rada Evropy

▶ Poslání

- ▶ chránit a posilovat pluralistickou demokracii a lidská práva
- ▶ hledat a řešit aktuální problémy společnosti
- ▶ podporovat evropskou kulturní identitu

▶ Založena 1949

- ▶ sídlem Rady Evropy je Palác Evropy ve Štrasburku
  - ▶ Výbor kulturního dědictví

Rada Evropy

- ▶ Evropská kulturní úmluva (Paříž, 1954)
- ▶ Evropská úmluva o ochraně archeologického dědictví (Londýn, 1969)
- ▶ Evropská úmluva o přestupcích směřujících proti kulturním statkům (Delfy, 1985)
- ▶ Evropská úmluva o záchraně architektonického dědictví Evropy (Granada, 1985)
  - ▶ součástí legislativy pro ochranu památek v ČR
- ▶ Evropská úmluva o ochraně archeologického dědictví – revidovaná (Malta, La Valeta, 1992)
  - ▶ součástí legislativy pro ochranu památek v ČR
- ▶ Evropská úmluva o krajině (Florencie, 2000)

Evropská úmluva o záchraně architektonického dědictví Evropy

▶ Kulturní statky

▶ památníky (monuments)

- ▶ architektonická díla, plastiky, monumentální malba nebo archeologické stavby a prvky

▶ soubory (ensembles)

- ▶ seskupení budov izolovaných nebo spojených, která jsou z hlediska architektury, jednoty nebo integrace v krajině významná z hlediska historie, umění nebo vědy

▶ Místa - sídla (sites)

- ▶ díla člověka nebo díla spojená s člověkem a přírodou, jakož i zóny včetně archeologických míst mající význam z hlediska historického, etnologického či antropologického

Evropská úmluva o záchraně architektonického dědictví Evropy

- ▶ **Zákonné ochranné procedury**
  - ▶ Zákonná opatření
  - ▶ Zajištění ochrany regionálně specifickými prostředky
  - ▶ Dohled a autorizace
  - ▶ Předcházení znetvoření, zchátrání, demolici apod.
  - ▶ Zákaz přemístění památky
- ▶ **Průvodní opatření**
  - ▶ Finanční podpora
  - ▶ Fiskální opatření
  - ▶ Podpora soukromých iniciativ
  - ▶ Zlepšovat kvalitu prostředí a vědecký výzkum

Evropská úmluva o ochraně archeologického dědictví – revidovaná

- ▶ Archeologické dědictví jako zdroj Evropské kolektivní paměti
  - ▶ Objekty, pozůstatky, stopy:
    - ▶ vývoj historie lidstva a jejich vztah k prostředí
    - ▶ hlavními zdroji jsou vykopávky apod.
    - ▶ umístěné na relevantním místě
- ▶ Zajištění
  - ▶ Identifikace, integrované konzervace, financování výzkumu a konzervace, šíření výzkumu, veřejná informovanost, zabránění nezákonnému oběhu, vzájemná pomoc

EU - Původní

Seznam Evropského kulturního dědictví

European Heritage Label

▶ Dříve:

▶ Architektura Zlína

- ▶ baťovské centrum Zlína, arch F. L. Gahura a Vlad. Karlík) – význam pro rozvoj moderní české architektury

▶ Vítkovické železářny

- ▶ centrum industriální architektury

▶ Zámek Kynžvart

- ▶ klasicistní až empírová přestavba barokního zámku s vazbou na osobnost knížete Metternicha, probíhala zde významná jednání o budoucnosti Evropy

▶ Zámek Vysoká u Příbrami

- ▶ neorenesanční zámek, významný pobytem a tvorbou Antonína Dvořáka

http://ec.europa.eu/culture/heritage-label/discover_en.htm

EU - revidovaný

Seznam Evropského kulturního dědictví

European Heritage Label

▶ Olomouc

▶ Přemyslovské a církevní památky

https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/heritage-label_en

ICOMOS

- ▶ International Council on Monuments and Sites
- ▶ mezinárodní organizace prosazující ochranu, konzervaci, restaurování, využití a zhodnocení památek, souborů a sídel

ICOMOS

- ▶ Mezinárodní charta o zachování a restaurování památek a sídel (tzv. Benátská charta, Benátky, 1964)
  - ▶ Památky jako nositelé duchovního odkazu minulosti
- ▶ Evropská charta památkové péče (Amsterdam, 1975)
  - ▶ Urbanistické aspekty
- ▶ Charta mezinárodního turismu (Brusel 1976)
  - ▶ Pozitivní i negativní účinky turismu
- ▶ Charta z Burry, Australská charta k péči o místa s kulturním významem (Burra, 1979)
- ▶ Charta o ochraně historických zahrad (Florence, 1982)
  - ▶ Historická zahrada je architektonická a vegetační kompozice, která je z hlediska dějin nebo umění společensky významná

ICOMOS

- ▶ Mezinárodní charta pro záchranu historických měst (Washington, 1987)
  - ▶ principy, cíle, metody a nástroje činnosti pro uchování **kvality** historických měst:
    - ▶ městská půdorysná struktura daná uspořádáním ulic a parcel
    - ▶ vztahy mezi budovami, zelenými plochami a nezastavěnými prostranstvími
    - ▶ vnitřní a vnější vzhled budov daný měřítkem, rozměry, stylem, konstrukcí, materiály, barvou a výzdobou
    - ▶ vztahy mezi městem a městským celkem jeho okolním prostředím
    - ▶ rozmanité funkce, které město nebo městský celek nabyly během času

ICOMOS

- ▶ Mezinárodní charta pro ochranu archeologického dědictví (Lausanne, 1990)
- ▶ Dokument o autenticitě (Nara, 1994)
  - ▶ Projevy globalizace a znevažování osobitých regionálních projevů minulosti
- ▶ Mezinárodní charta o ochraně a gesci kulturního dědictví pod vodou (Sofia, 1996)
- ▶ Mezinárodní charta o lidovém stavebním dědictví (Mexiko 1999)
  - ▶ ochrana tradičních lidových dokladů, které jsou ohroženy vývojovými procesy ve světě, nástup uniformity kultury
  - ▶ ÚÚR: <http://www.uur.cz/default.asp?ID=2194>

ICOMOS

- ▶ Mezinárodní charta o kulturním turismu (Mexiko, 1999)
  - ▶ kulturní dědictví zahrnuje
    - ▶ krajinu, historické soubory, přírodní i zastavěná místa, připomínající identitu vývoje národa, regionu, kontinentu
  - ▶ Principy
    - ▶ Turismus jako nositel kulturní výměny
    - ▶ Překlenutí konfliktu hodnot
    - ▶ Obohacující a příjemná zkušenost pro návštěvníky
    - ▶ Zapojení místních obyvatel do turistického ruchu
- ▶ Zásady ochrany historických dřevěných staveb (Mexiko 1999)
- ▶ Charta ICOMOS - Zásady pro analyzování, ochranu a stavební obnovu architektonických památek (Viktoriiny vodopády, Zimbabwe, 2003)

Mezinárodní akce

- ▶ **Mezinárodní den památek a sídel**
  - ▶ 18. duben, prohlášený organizací
  - ▶ UNESCO od roku 1983
- ▶ **Dny evropského dědictví**
  - ▶ první nebo druhý víkend v září od roku 1990
  - ▶ prohlášený Radou Evropy pro všechny členské státy Evropy

UNESCO

▶ Seznam světového kulturního dědictví (World Heritage List)

▶ 2005 zapsáno

- ▶ 812 památek
  - ▶ 628 kulturních,
  - ▶ 160 přírodních
  - ▶ 24 smíšených
- ▶ ve 137 státech

▶ 2010 zapsáno

- ▶ 911 památek
  - ▶ 704 kulturních,
  - ▶ 180 přírodních
  - ▶ 27 smíšených
- ▶ ve 137 státech

▶ 2012 zapsáno

- ▶ 962 památek
  - ▶ 745 kulturních,
  - ▶ 188 přírodních
  - ▶ 29 smíšených
- ▶ ve 157 státech

▶ 2013 zapsáno

- ▶ 981 památek
  - ▶ 759 kulturních,
  - ▶ 193 přírodních
  - ▶ 29 smíšených
- ▶ ve 160 státech

▶ 2014 zapsáno

- ▶ 1007 památek
  - ▶ 779 kulturních,
  - ▶ 197 přírodních
  - ▶ 31 smíšených
- ▶ ve 161 státech

▶ 2016 zapsáno

- ▶ 1052 památek
  - ▶ 814 kulturních,
  - ▶ 203 přírodních
  - ▶ 35 smíšených
- ▶ ve 165 státech

UNESCO

▶ Kritéria zápisu

- ▶ Reprezentují unikátní umění, mistrovské dílo člověka
- ▶ Jedná se o objekty, mající vliv na uměleckou činnost v určitém období nebo území v určité kulturní oblasti světa
  - ▶ na rozvoj architektury, techniky či monumentálního umění
  - ▶ na stavbu měst a tvorbu krajiny
- ▶ Vyjadřují unikátní svědectví o kulturních tradicích, o civilizacích dochovaných nebo zaniklých
- ▶ Reprezentují jedinečný příklad konstrukce architektonických nebo technických souborů budov či jejich umístění v krajině
- ▶ Vynikající příklady způsobu tradičního osídlení a obhospodařování půdy typického pro určitou kulturu
- ▶ Památky dokladující spojení s ideami, událostmi, náboženským přesvědčením nebo uměleckými díly a literaturou, mající výjimečný světový význam

UNESCO

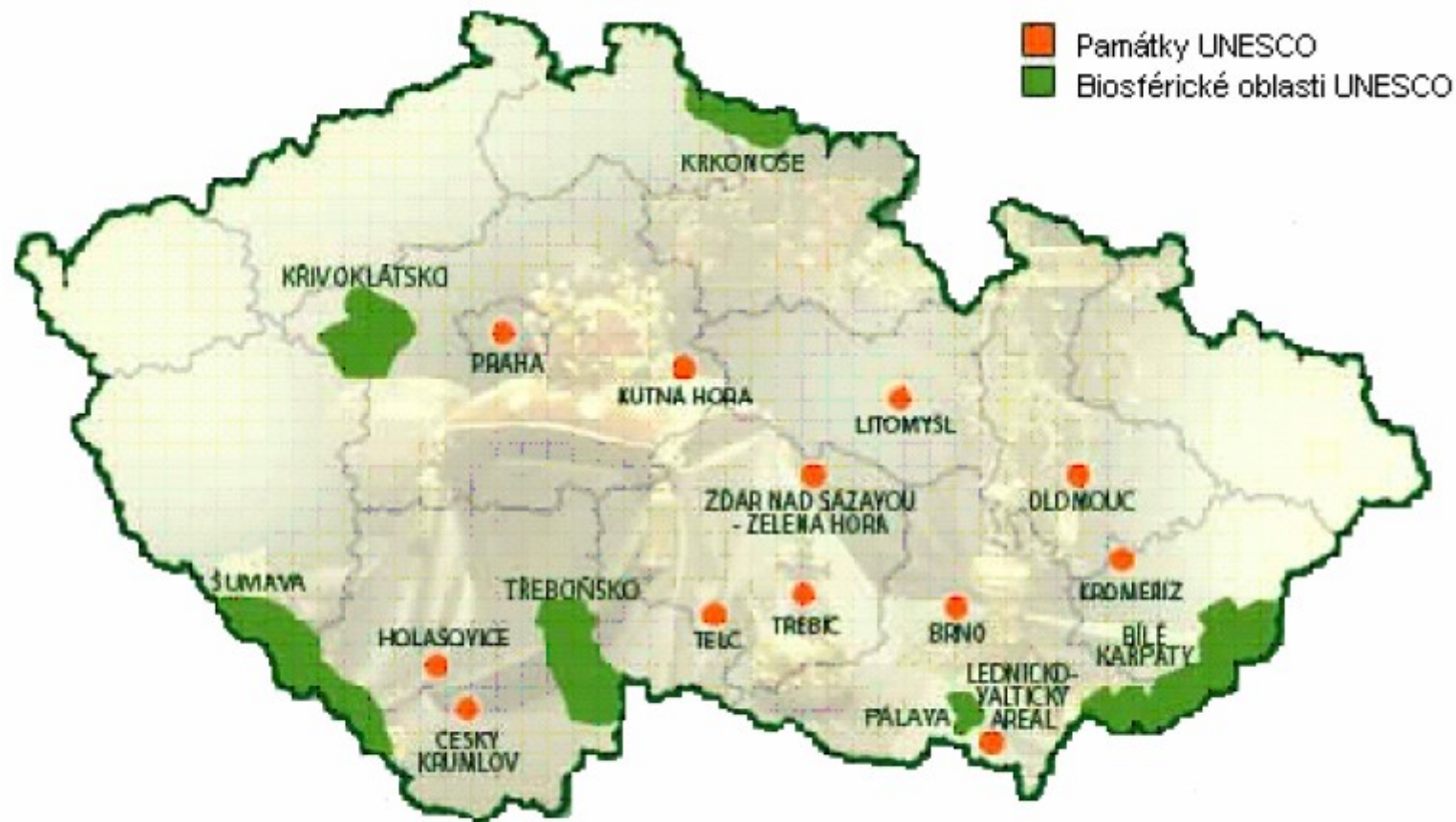
▶ Členění

- ▶ Pokladnice kultury
- ▶ Klenotnice přírody (1 ze 4 kritérií)
  - ▶ Jsou jedinečným příkladem vývojových stádií Země
  - ▶ Jsou mimořádným reprezentantem ekologických nebo biologických procesů
  - ▶ Reprezentují přírodní úkazy nebo oblasti pozoruhodně krásné přírody
  - ▶ Zahrnují jedinečná, reprezentativní přírodní obydlí, významná k uchování biologické různorodosti přírody
- ▶ Kombi – trezory kultury a přírody

Památky na území ČR

Památky na území ČR

- ▶ Praha – historické jádro města v rozsahu MPR; zápis 1992
- ▶ Český Krumlov – historické jádro města v rozsahu MPR; zápis 1992
- ▶ Telč – historické jádro města v rozsahu MPR; zápis 1992
- ▶ Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře, Žďár nad Sázavou; zápis 1994
- ▶ Kutná Hora s chrámem sv. Barbory a katedrálou P. Marie v Sedlci, historické jádro v rozsahu MPR; zápis 1995
- ▶ Lednicko – Valtický areál, kulturní krajina v rozsahu PZ; zápis 1996
- ▶ Holašovice – vesnická památková rezervace; zápis 1998
- ▶ Kroměříž – zahrady a zámek; zápis 1998
- ▶ Litomyšl – areál státního zámku; zápis 1999
- ▶ Olomouc – soubor sloupů a kašen; zápis 2000
- ▶ Vila Tugendhat v Brně; zápis 2001 (Brno, Černá Pole, Černopolní č.45)
- ▶ Třebíč – židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa; zápis 2003
- ▶ Hornická krajina Erzgebirge/Krušnohoří (Jáchymov, Abertamy), zápis 2019
- ▶ Národní hřebčín Kladruby nad Labem, zápis 2019

Indikativní seznam památek UNESCO

- ▶ Betlém v Novém lese u Kuksu
- ▶ Horský hotel a vysílač na Ještědu
- ▶ Hrad Karlštejn
- ▶ Industriální soubory v Ostravě
- ▶ Nadčasová humanistická architektura Jože Plečnika v Lublani a Praze (kostel Nejsvětějšího Srdce Páně)
- ▶ Slavné lázně Evropy
- ▶ Lázně Luhačovice
- ▶ Západočeský lázeňský trojúhelník (Karlovy Vary, Františkovy Lázně, Mariánské Lázně)
- ▶ Památky Velké Moravy: slovanské hradiště v Mikulčicích a kostel sv. Margity Antiochijské v Kopčanech
- ▶ Pevnost Terezín
- ▶ Renesanční domy ve Slavonicích
- ▶ Rozšíření světové památky Historické jádro Prahy o další významné stavby v okolí (Müllerova vila, kostel Nejsvětějšího Srdce Páně na Vinohradech)
- ▶ Ruční papírna ve Velkých Losinách
- ▶ Skalní města v Českém ráji
- ▶ Třeboňské rybníkářské dědictví
- ▶ Žatec – město chmele
- ▶ Staré bukové lesy a bukové pralesy Karpat a dalších oblastí Evropy (rozšíření)

Nehmotné dědictví

- ▶ Slovácký verbuňk, zápis 2005 (Slovácko)
- ▶ Masopust, zápis 2010 (Hlinecko – Hamry, Studnice, Vortová)
- ▶ Sokolnictví, zápis 2010
- ▶ Jízda králů, zápis 2011
- ▶ Loutkařství, 2016
- ▶ Modrotisk, 2018

Povinnosti vyplývající ze zápisu

- ▶ monitoring památek zapsaných do Seznamu památek světového kulturního dědictví
- ▶ každoroční podávání zpráv Výboru světového dědictví
  - ▶ stav územního plánování v lokalitě
  - ▶ oblast zahrnující bydlení, obyvatelstvo, zaměstnanost návštěvnost
  - ▶ oblast cestovního ruchu (návštěvnost, informační systém, příjmy z cestovního ruchu stimulované památkou UNESCO)
  - ▶ oblast občanského vybavení, informační systém, dopravní a technická infrastruktura
  - ▶ oblast vztahu obyvatel k památkám (vztah zastupitelstev měst a obcí), k povinnostem vyplývajícím ze zápisu památky do seznamu UNESCO

Heritage management

- ▶ Heritage interpretation
- ▶ Visitors learning experience
- ▶ Tourist satisfaction

